

Čižmář, Miloš

Laténské sídliště u Střelic (okres Brno-venkov)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1968, vol. 17, iss. E13, pp. 203-205

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109538>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

však také přirozené obchodní a kulturní styky s mateřskou oblastí středodunajskou, v jejíž východní části snad byly meče s čískovitou rukojetí vyráběny. Složení materiálu strachotického meče, zjištěné spektrální analýzou, samo o sobě nenapovídá mnoho k původu pojednávaného souboru, neboť chybí srovnání s jinými analogickými meči; zdá se však ukazovat k jihovýchodu, aniž lze přesně rozlišit mezi oblastmi Sedmíhrad až Slovenska.

Sekery s tylovými laloky jsou ve středním Podunají považovány všeobecně za pozdně bronzové,¹¹ není však pochyb o jejich vystoupení již v HA/HB₁, jak ukazuje řada depotů tohoto horizontu (na Moravě např. Krumšín,¹² Kuřim,¹³ Dubany¹⁴ aj.). Dosud není vypracována typologie těchto seker, které snad v budoucnu umožní vyřazení jednotlivých geografických i chronologických skupin; již bylo poukázáno např. na tzv. rakousko-maďarskou meziformu sekery s výřezem v týlu.¹⁵ Časté jsou však též sekery s rovným týlem, s týlem zahroceným i měsíčitě vykrojeným, i jejich různé kombinace (s výřezem v týlu). Pomíjíme tu sekery s laloky a úškem, které na Moravě již nepřicházejí, i v podstatě již halštatské typy plochých seker obdelnickového těla s odsazenými laloky. Strachotický tvar sekery nelze sám přesněji datovat, jeho zařazení do HB₂ — vzhledem k souvislosti s popsáním mečem — je však dobře možné.

Závěrem by bylo třeba konfrontovat nálezy bronzů ze Strachotice s keramikou pocházející z místa nálezů. I když na lokalitě bylo sesbíráno poměrně velké množství střepů, využít jich k datování nelze; jde většinou o hrubší sídlištní materiál, který je neschopný jemnějšího třídění a kromě toho skutečný vztah keramiky k popsáním bronzům by musel ověřit teprve archeologický výzkum.

V. Vildomec — P. Mišustov — Vl. Podborský

Ein Schalenknaußschwert aus Strachotice, Bez. Znojmo (Znaim), Südwestmähren. Beim Dorf Strachotice (Abb. 3) hat man auf der Siedlung der velaticeer, bzw. velaticeer-podoler Kultur 3 Bronzegegenstände — das Schalenknaußschwert, das oberständige Lappenbeil und die einfache Niete (Abb. 4, Taf. XXIX) — ausgeackert; höchstwahrscheinlich handelt es sich um ein Depotfund, oder um ein Teil des Depots. Alle Gegenstände sind im Südmährischen Museum in Znojmo aufbewahrt. — Das Schwert kann man zu einer slowakisch-ungarischen Sondervariante der Schalenknaußschwerter vom Typus Königsdorf, auf welche H. Müller-Karpe aufmerksam gemacht hat und welcher er einen slowakisch-oberungarischen Ursprung zugeschrieben hat,⁵⁻⁹ anreihen. Eine von P. Mišustov durchgeführte Spektralanalyse des Schwertes aus Strachotice kann inzwischen zur Frage der Herkunft dieser Schwerter nicht beisteuern, kann aber auf eine östliche (Siebenbürgen — Slowakei) Herkunft des Rohstoffes des strachoticer Schwertes hinweisen. Das oberständige Lappenbeil hat in Mähren, vor allem in den Hortfunden der HA-HB₁ Stufe, eine ganze Reihe von Analogien; an und für sich ist es doch genau undatierbar. Bisher wurde keine Typologie dieser Lappenbeile — unter denen unzweifelhaft mehrere geographische und vielleicht auch chronologische Varianten sind — ausgearbeitet. Als chronologische Hauptstütze unseres Fundes bleibt also das Schwert, welches in der Stufe HB₂ nach H. Müller-Karpe datiert wird. Auf der Lokalität wurde zwar beträchtliche Menge eines keramischen Scherbenmaterials aufgesammelt, für die Datierung unserer Bronze ist es aber unbenutzbar; den Bezug der Keramik zu den beschriebenen Bronzegegenständen würde erst eine archäologische Erforschung überprüfen müssen.

¹¹ K. Wilkowseder, Die mittlere Bronzezeit in Österreich, Wien—Leipzig 1937, 65; St. Foltiny, Zur Chronologie der Bronzezeit des Karpatenbeckens, Bonn 1955, 85; *tyž*, Veleszentivöl — Ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa, Wien 1958, 63; H. Müller-Karpe, Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen, Berlin 1959, I, 129; J. Paulík, Studijné zvesti AÚ SAV Nitra 15, 1966, 70.

¹² A. Gottwald, *Pravěk* 8, 1912, 89, obr. 1; *tyž*, Ročenka Prostějov 3, 1926, 5; *tyž*, ČVMSO 43, 1930, 69, obr. 10; *tyž*, Můj archeologický výzkum, 85; E. Sprackhoff, *PZ* 34—35, 1949—50, 66, obr. 28.

¹³ J. Skutil, Tišnovsko v pravěku, 81; V. Podborský, SPFFBU E 5, 1960, tab. VI.

¹⁴ A. Gottwald, Ročenka Prostějov 3, 1926, 19 ad., obr. 9, 10; *tyž*, Můj archeologický výzkum, 84, tab. XXIV.

¹⁵ F. Holte, *PZ* 28, 1935, 63; St. Foltiny, Zur Chronologie der Bronzezeit des Karpatenbeckens, 85.

Latéské sídliště u Střelice (okres Brno-venkov)

Na katastrálním území Střelice v trati „Dolní díly“ se nachází latéské sídliště. Zjistil ho J. Mikulášek, který zde také již v roce 1946 prokopal jednu chatu¹ s pozdně latéským materiálem.² V téže trati na poli Fr. Švestky ze Střelice č. p. 6 zjistil J. Mikulášek na podzim roku 1962 další objekt.³ Blíží nálezuve okolnosti nejsou známy.⁴

V keramickém materiálu převládají zlomky situlovitých nádob s ovaleným okrajem, většinou svisle rýhovaných. Dále jsou zastoupeny menší nezdobené situlky z jemně plavené hlíny. Misky

¹ Archiv AÚ Brno, č. j. 351/50; E. Šimek, Poslední Keltové na Moravě, 1958, 345; R. Pleiner, Základy slovanského železářského hutnictví v českých zemích, 1959, 109. — Materiál je uložen v NM v Praze, inv. č. 85 563—85 623.

² J. Meduna, Pozdně latéská kultura na Moravě, Brno 1964, neubl. kandidátská práce, díl II, 138 ad. Děkuji J. Medunovi za laskavé svolení k použití.

³ Materiál je uložen v MM v Brně, inv. č. 90 117—90 154. Děkuji V. Hochmanové za laskavé svolení k publikaci.

⁴ Na to, že tento materiál představuje obsah objektu, nebo jeho část svědčí již samo jeho složení a dále to, že J. Mikulášek, pokud se jednalo o materiál získaný povrchovým sběrem, tuto skutečnost vždy zaznamenával. Také z této lokality pochází materiál (MM Brno, inv. č. 90 033 — 90 042) získaný J. Mikuláškem, který je označen jako povrchový sběr. Na základě uvedených skutečností je proto možno s jistotou rezervou považovat dále popisovaný materiál za nálezuve celek.

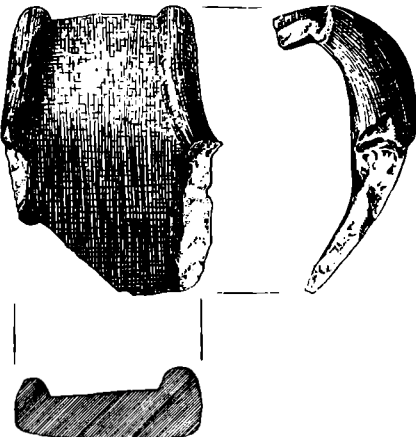
jsou zastoupeny tvary s esovitou profilací, s odsazeným hrdlem, s ovaleným okrajem a s okrajem zataženým. Z kalichovitého poháru pochází zlomek nožky. Výčet keramického materiálu doplňují zlomky hrubé v ruce vyráběné keramiky, ovalený zásobnicový okraj a přesleny. Dále obsahoval objekt drobné kostěné předměty se známkami opracování, plochý pískovcový brousek, tenký železný neurčitelný předmět a kousek strusky.

Pouze podle keramiky, bez kovových chronologicky citlivějších předmětů, je přesné datování objektu obtížné. Přesto se však v něm vyskytly některé keramické tvary, na jejichž základě se můžeme pokusit o datování celku.

Je to především zlomek svisle rýhované nádoby s ovaleným okrajem, pod nímž je na slabě naznačeném žeburu zdobena šikmými řadami vpichů. Pod hrdlem kolokovaná tuhová keramika se vyskytuje nejvíce na střední Moravě (Prostějovsko, Přerovsko, Kojetínsko),⁵ řidčeji na okolním území.⁶ Nejčastějším výzdobným prvkem této keramiky je řada obrácených C. Podle J. Filipa se tato keramika objevuje na rozhraní předposledního a posledního století,⁷ L. Jansová ji datovala na skloněk středního latěnu.⁸ Stejný výzdobný motiv jako je ve Střelicích známe z Nejdku a Místřína,⁹ mimo území Moravy je uváděn z Maďarska.¹⁰ Zdá se tedy, že tento výzdobný motiv se spíše uplatňoval v okrajových oblastech největšího výskytu keramiky s obrácenými C.

Svisle rýhované situly, vyráběné převážně z tuhové hlíny jsou velmi rozšířeným tvarem zvláště v sídlištním materiálu, objevují se však i v hrobech. Na pohřebištích se vyskytují v horizontu spony spojené členěné konstrukce,¹¹ tedy přibližně v první polovině posledního století,¹² v sídlištním materiálu se pak udržují dále po celý pozdní latěn.¹³ Začátek výroby svisle rýhovaných situl se klade na přelom 2. a 1. století před n. l.¹⁴

Dále je pro datování celku ze Střelice důležitý zlomek nožky, pocházející z kalichovitého poháru. Kalichovité poháry jsou příznačným tvarem pro západní oblast laténské kultury¹⁵ a objevují se jak v hrobovém tak i v sídlištním materiálu.¹⁶ J. Filip je datoval na rozhraní 2. a 1. století před n. l.,¹⁷ J. Meduna je časově zařazuje do horizontu spony

Obr. 5. Střelice.

Ucho kantaru. (Kresba R. Skopal, 1 : 1.)

s velkou kuličkou na patce, v největší míře pak do horizontu spony spojené členěné konstrukce.¹⁸ Celkově můžeme tedy objekt ze Střelice zařadit přibližně k přelomu 2. a 1. století před n. l., případně do první poloviny prvního století s tím, že časově předchází pozdně laténskému období. Tomuto datování neodporuje ani přítomnost hrubé v ruce vyráběné keramiky, s kterou se setkáváme i na jiných laténských sídlišťích.¹⁹

Kromě tohoto na Moravě běžného laténského materiálu obsahoval objekt ze Střelice však také

⁵ J. Filip, Keltové ve střední Evropě, 1956, 205.

⁶ J. Pavelčík, Halštatské a laténské sídliště u Kopřivnice, PV AČ ČSAV Brno 1961 (Brno 1962), 64; J. Peškař, Sídlištní materiál z laténského a římského období v katastru Pavlovna, PV AČ ČSAV Brno 1963 (Brno 1964), 50 ad., tab. 15:8; L. Kraskovská, Slovanské pohřebisko v Kopřanoch, SSNM LIX 1965 História 5, 37, obr. 14:3; A. Rybová, Pozdně laténské a časně římské sídliště v Novém Bydžově-Chudonicích, Práce musea Hradec Králové, serie B, VII 1964, 66, obr. 7:12, 11:6.

⁷ J. Filip, op. cit., 206.

⁸ L. Hordková—Jansová, Laténská tuhová keramika v Čechách a na Moravě, PA XLVI (1955), 159.

⁹ L. Hordková—Jansová, op. cit., 154, obr. 16:1,4.

¹⁰ J. Hunyady, Die Kelten im Karpatenbecken, Budapest 1944, tab. LXXVI:9.

¹¹ J. Meduna, Laténské žárové hroby na Moravě, PA LIII (1962), 101.

¹² J. Meduna, op. cit., 125 ad.

¹³ J. Filip, op. cit., 208; J. Meduna, op. cit., 101.

¹⁴ J. Meduna, op. cit., 101.

¹⁵ J. Meduna, Postavení Moravy v rámci středoevropského latěnu, PA LII (1961), 275.

¹⁶ Výčet nalezišť na Moravě podává J. Meduna, Laténský kostrový hrob z Kobyly (okres Břeclav), Sborník AČ ČSAV pob. Brno II (1963), 56 ad.

¹⁷ J. Filip, op. cit., 197.

¹⁸ J. Meduna, op. cit., 57.

¹⁹ K. Ludikovský, Keltské sídelní stavby v Jaroměřicích nad Rokytnou, Sborník AČ ČSAV pob. Brno II (1963), 50 ad., tab. 18; též Výzkum laténského sídliště ve Velkých Hostěrádkách, PV AČ ČSAV Brno 1960 (Brno 1961), 78.

i zlomek nádoby, jejíž původ musíme hledat mimo území Moravy. Jedná se o ucho, které pochází z dvouúché vázovité nádoby — kantararu.

Ucho (obr. 5) je zhotoveno z jemného, dobře vypáleného na lomu červenohnědého materiálu. Povrch je velmi hladký a lesklý, barva je černá. Okraje ucha jsou žebrovitě zesíleny. Na dolní poněkud zeslabené části jsou zřetelné vodorovné rýhy, způsobené při výrobě na hrnčířském kruhu.

S kantary se setkáváme v latěnu v Karpatské kotlině, a to hlavně na území Maďarska.²⁰ Ve dvou případech jsou známy také ze Slovenska (Velká Maňa, Kamenín).²¹ Jejich původ odvozovává L. Márton přímo z etruských vzorů,²² I. Hunyady hledala jejich prototypy i vznik na illyrském území Jugoslávie.²³ Naproti tomu B. Benadík vidí původ těchto kantarů v černomořských oblastech ovlivněných antickou civilizací.²⁴

Nálezy kantarů z Maďarska datovala I. Hunyady do první poloviny LC, tedy do průběhu 3. století před n. l.²⁵ Slovenské nálezy se pro datování nedají použít, poněvadž kantaros z Velké Mani pochází z dosud nepublikovaného hrobu²⁶ a kantaros z Kamenína je náhodný nález z porušeného hrobu.²⁷ Rámcově se pohřebiště ve Velké Mani datuje od první poloviny 3. století do první poloviny 1. století před n. l.,²⁸ pohřebiště v Kameníně do 2. století před n. l.²⁹ Datování spíše do průběhu 2. století by také nasvědčovaly i některé novější nálezy kantarů z území Jugoslávie.³⁰ Tomuto datování neodporuje ani nižší datování objektu ze Střelice, neboť musíme počítat s používáním této jistě vzácné keramiky po delší časové období, zvláště pak mimo území jejího rozšíření.

Na Moravě pozorujeme v době laténské určité prvky, v nichž musíme spatřovat doklady jihovýchodních vlivů, v některých případech dokonce přítomnosti cizího etnika.³¹ Především se s nimi setkáváme na pohřebištích,³² řidčeji také v sídlištním materiálu.³³ Objekt ze Střelice nám přinesl další doklad těchto jihovýchodních vlivů na Moravě, a to dokonce v podobě keramického tvaru, který je cizorodým tvarem v keltské hrnčířské produkci.

M. Čiznák

Die latènezeitliche Siedlung bei Střelice (Bezirk Brünn-Umgebung) Auf dem bereits vorher bekannten Siedlung bei Střelice wurde 1962 ein weiteres Objekt festgestellt. Nach dem keramischen Material kann man es annähernd ins Ende des 2. und 1. Jhdt. v.u.Z. datieren, beziehungsweise in das erste Jhdt. v.u.Z. damit, dass es die Spätlatènezeit zeitlich vorausgeht. Zusammen mit diesem in Mähren geläufigem Material wurde auch ein Henkel aus dem zweihenkeligen vaseförmigen Gefäß—dem Kanthar fegunden (Abb. 5). Kantharosen kommen zur Latènezeit im Karpatenbecken vor,²⁰ ihren Ursprung hat man in etruschischen Mustern,²¹ in illyrischen Milieu auf dem jugoslawischen Gebiet,²³ neulich in den Gebieten des Schwarzen Meeres gesucht.²⁴ Sie werden in den Verlauf des 3. Jhdt. v.u.Z. datiert,²⁵ kommen jedoch auch im 2. Jhdt. v.u.Z. vor.³⁰ In Mähren lässt sich eine Wirkung der südöstlichen Einflüsse in der Latènezeit beobachten,^{32,33} das Bruchstück des Kanthars von Střelice ist ein weiterer Beleg dafür.

Übersetzt von L. Červený

²⁰ I. Hunyady, op. cit., 33 ad., tab. LXV, LXVI; L. Márton, Die Frühlatènezeit in Ungarn, Budapest 1933, 104 ad., tab. XX—XXII.

²¹ B. Benadík — E. Vlček — C. Ambros, Keltské pohrebiská na juhozápadnom Slovensku, 1957, 144, tab. XLII:1.

²² L. Márton, op. cit., 104 ad.

²³ I. Hunyady, op. cit., 37 ad.

²⁴ B. Benadík — E. Vlček — C. Ambros, op. cit., 144.

²⁵ I. Hunyady, op. cit., 33 ad.

²⁶ B. Benadík — E. Vlček — C. Ambros, op. cit., 144.

²⁷ B. Benadík — E. Vlček — C. Ambros, op. cit., 114.

²⁸ B. Benadík, Zur Frage von chronologischen Beziehungen der keltischen Gräberfelder in der Slowakei, SIA XI (1963), 376.

²⁹ B. Benadík — E. Vlček — C. Ambros, op. cit., 147.

³⁰ E. Spajič, Nalezište mladog željeznog doba s terena Osijeka, Osječki zbornik VIII (1962), 37 ad., tab. XIV:7, XIX:20.

³¹ K. Ludikovsky, Akeramický horizont bohatých hrobů žen na Moravě, PA LV (1964), 322.

³² K. Ludikovsky, Ploché keltské pohřebiště v Mikulčicích u Hodonína, Sborník ČSA 2 (1962), 257 ad., obr. 3,4a; *týž*, Žárový laténský hrob v Přitlukách na Moravě, PA LIII (1962), 77 ad., obr. 4; J. Meduna, PA LII (1961), 275 ad.; *týž*, Laténský birituální dvojhrob v Brně-Horních Heršpích, PV AÚ ČSAV Brno 1960 (Brno 1961), 68 ad., tab. 29; J. Foutík, Das keltische Gräberfeld von Brünn-Malmeritz, ZMLM N.F. II (1943), 37 ad., tab. 11:7; Z. Trádková, K datování džbánu z Mikovic, AR 12 (1960), 278 ad., obr. 105.

³³ K. Ludikovsky, PV AÚ ČSAV Brno 1960 (Brno 1961), 78, tab. 29:2.

Žárový hrob z doby římské z Brna-Komína

Ve sbírkách pravěkého oddělení Moravského muzea v Brně je mezi materiálem z doby římské již delší dobu uložena neúplná hliněná nádoba (neoznačená inventárním číslem), která pochází z Brna-Komína. Tento doklad sám nevzbuzoval mnoho pozornosti, neboť není známo ani přesné místo nálezu, ani jeho další okolnosti, a též původní tvar nádoby je částečně problematický. Protože se v nádobě dochovaly kosterné zbytky žárového pohřbu, lze o nálezu říci alespoň tolik, že zřejmě pochází z porušeného žárového hrobu; v tomto smyslu, jakkoliv s nezbytnou rezervou, byl již nález také registrován.¹

¹ R. M. Perníčka, SPFFBU E 10 (1965), 157.